

A nosztalgia vajon mi?

A képzelet határán

ISTVÁNKÓ BEA

Deák 17 Gyermek és Ifjúsági Művészeti Galéria, 2020. III. 3. – IV. 4.

Nosztalgia. Divatos hívószó, amivel rengeteg terméket és szolgáltatást próbálnak eladni napjainkban. De honnan is ered a nosztalgia kifejezés, és mi az eredeti jelentése?

A nosztalgia fogalma, bár görög eredetű szó, valójában újkori nyelvi képződmény, amelyet mesterségesen alkottak meg. A modern kor hajnalán, mintegy búcsúzásként a korábbi koroktól a görög nostos (hazatérés) és algos, algeo (fájdalom, fáj) szavak összetételéből keletkezett.¹ Bár a nosztalgia szót ma már inkább pozitív érzelmekre apellálva használja a marketing (nosztalgiakifli, nosztalgiavillamos stb.), a Deák 17 Galéria *A képzelet határán* című aktuális kiállításának megtekintése után mégis inkább az eredeti jelentésből eredő keserű hangulat uralkodik el a látogatón. Még akkor is, ha a galéria napfényes kiállítóterébe lépve első ránézésre vidám hangulatot sugároznak a nagy méretű színes fotográfiák. Közelebről és a képeket tüzetesebben megvizsgálva azonban mégis kiderül, hogy az élénk színek ellenére a művek telis-tele vannak ellentmondásokkal és megmagyarázhatatlan, különös részletekkel.

WERONIKA GESICKA: *Nyomok*, a sorozat egy darabja, 2016, 25×32 cm, lézeres nyomtatás, HUNGART ©2020

fomanyelvét, Maria Svarbova a 70-es, 80-as évek szocialista építészetének elemeit, Bara Prasilova pedig a szurrealista kompozíciós elveket használja kiindulópontként. Bár mindhárom művész a 80-as években született, azaz az Y generációhoz tartozik, mégis a születésük előtti korok esztétikájához visszanyúlva feszegetik a jelenkori néző képzeletének határát.

Weronika Gesicka *Traces* (Nyomok) című sorozatában, a 20. század közepére visszatekintve, amerikai stockfotóarchívumokból válogatva alkot manipulált képeket és hoz létre montázsokat. Az archívumokból kiválasztott felvételek eredetileg családi jeleneteket, nyaralások emlékeit vagy mindennapi szituációkat örökítenek meg, de a szereplők Gesicka beavatkozása nyomán különös teremtményekké, mondhatni torzszülöttekké válnak. A képeket nézve a szó legszorosabb értelmében fejüket vesztett férfiak, levehető arcú nők és valószínűtlenül hosszú lábú gyermekek hátborzongató világába csöppenünk, a rajtuk eluralkodó nyomasztó érzéseken pedig mit sem változtat a vintage fotók meleg színvilágának esztétikája.

BARA PRASILOVA: *Helena dolgai*, a sorozat egy darabja, 2016, 40×46 cm, archival print, HUNGART ©2020

A három kiállító fiatal lengyel, cseh és szlovák fotográfus egyfajta képzeletbeli időutazásra invitálja a nézőt: Weronika Gesicka képei az 50-es, 60-as évek színes fotográfiájának

Az 50-es, 60-as években az „amerikai álom” megtestesülését sugalló képeken végrehajtott beavatkozások így felülírják az eredeti mondandót, és az emlékezés új és kétségtelenül szokatlanul alternatív valóságát teremtik meg. A kiállításon „képfelhőkbe” installált printek formájában látható a sorozat, ugyanakkor a régi családi fotóalbumok kivételére hajazó, (mú-) bőrkötésű fotókönyv formájában is megjelent az anyag 2017-ben. Sajnos a mostani kiállításon nincs alkalmunk átlapozni a kötetet, pedig a képek könyvformátumból adódó szükségszerű egymás után rendezése minden bizonnyal még különösebb narratívát kölcsönözhet a sorozatnak.

Bara Pasilova műtermi fotográfiái szintén a szürrealizmus jegyében készültek, ám ő nem talált fényképek manipulálásával, hanem utópisztikus beállításokkal ér el Gesicka fotóihoz hasonló hatást. A valószerűtlen fényviszonyok közt, valószerűtlen ruhákban, valószerűtlen tárgyak közt és valószerűtlenül hosszú hajjal ábrázolt alakok a divatfotók és a reklámfotók esztétikáját állítják a feje tetejére. A képeken neutrális hátterek előtt, szigorúan és legtöbbször szimmetrikusan komponált kompozíciókat látunk, a piros és narancssárga színek dominanciája pedig egyfajta figyelemfelkeltő drámaiságot kölcsönöz a felvételeknek. Az egymás mellé helyezett, a valóság és a fikció határán egyensúlyozó képek mintha narratívát alkotnának, ám a pontos történet rekonstruálása teljes mértékben a befogadóra van bízva.

A szlovák Maria Svarbova képei szolgálnak bizonyos értelemben kapcsolként a kiállított másik két sorozat között, hiszen Pasilova képeihez hasonlóan Svarbova is gondosan megkomponált és megrendezett jelenetekkel dolgozik, Gesicka képeivel pedig a múltidézés a közös keresztmetszet. A 2014 óta folyamatosan készülő grandiózus sorozat képei ugyanis tizenhárom különböző, jellemzően a szocializmus alatt épített régi uszoda belső tereiben készültek. A „retróhangulatú” képeken, a gondosan kitalált pózokba beállított szereplők mintha nem is élő emberek volnának. A képekből áradó mozdulatlanság olyannyira elbizonytalanítja a nézőt, hogy ösztönösen közelebb lépve kezdi el vizsgálni a technikát arra gyanakodva, hogy nem is fotográfiákat, hanem hiperrealista festményeket lát. Az utómunka során jelentősen manipulált, kivilágosított vagy túlságosan kontrasztos hátterek tovább erősítik ezt a festmény- vagy filmkockaszerű hatást. A képek dinamikáját – hasonlóan a Pasilova által használt eszközökhöz – a háttér neutrális színeinek, valamint a szereplők élénk színű fürdőruháinak és úszósapkáinak ellentmondásossága jellemzi. „Mégfagyott pillanatok, álomszerű világ tárul elénk, miközben a szocializmus alatt épült funkcionalista épületek geometrikus zártsága uralja a képtereket” – írja a faszövegben a kiállítás két kurátora, Mucsy Szilvia és Somosi Rita.

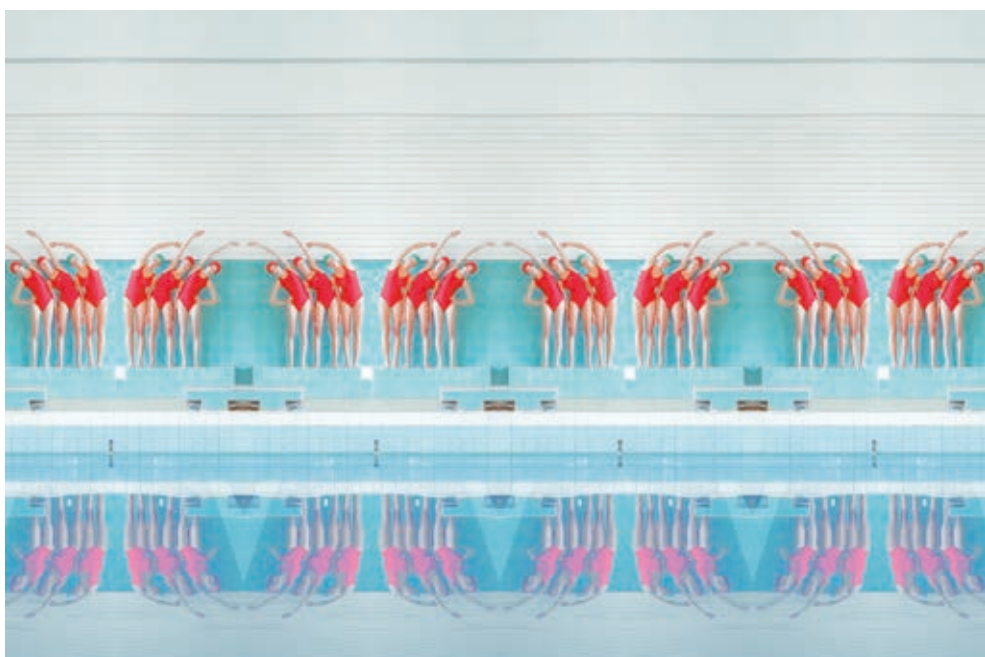

BARA PRASILOVA: *Evolve*, a sorozat egy darabja, 2014, 46x40 cm, archival print, HUNGART ©2020

A képzelet határán című anyag valóban egyfajta álomszerű múltba révedést generál – ha tetszik, elkalauzol a képzelet határára –, a képek összessége azonban mégis inkább egy furcsa, utópisztikus vagy disztópikus világ benyomását kelti. A nosztalgikus visszaemlékezés sajátossága, hogy alapvetően önmagunkra emlékezünk, addigi életünket vesszük számba, a három kiállított fotós képei mégis valami sokkal általánosabb érvényűt, a kollektív emlékezet szubjektivitása felől az ismeretlen jövő irányába mutatót sugallnak.

Jegyzet

1 Fischer Gábor: A nosztalgia. Adalékok egy fogalom történetéhez. *Enigma*, 23/89. Budapest, 2016, 95–122.

MARIA SVARBOVA: *Úszómedence*, a sorozat egy darabja, 2014, HUNGART ©2020